

“De culturele trend is het jeugdpuistje van het cultureel proces. Wanneer die trend te snel wordt teruggedrongen versnelt zich gewoon de komst van een nieuwe trend. En dan wordt de culturele trend, als permanent model, het meest zichtbare aspect van die cultuur, die zich tot cultuur maakt van de Elkaar-Afwisselende-Trends. Dat is ons probleem van vandaag. Wij moeten ons geen zorgen maken omdat er culturele trends zijn, maar omdat ze veel te snel worden bedwongen.” (1967).

Umberto Eco, “De alledaagse onwerkelijkheid”, essays, Bert Bakker, Amsterdam, 1985.

Het Gezelschap van de Witte Kraai Antwerpen

Tyrannie der Hulpverlening

“De dichter wendt slechts voor Hij veinst zo door en door Dat hij zelfs voorwendt pijn te zijn Zijn werkelijk gevoelde pijn.”

Een Fernando Pessoa-citaat uit de productie van het Gezelschap van de Witte Kraai langs en omheen diens teksten *Tyrannie der Hulpverlening*. Theater op basis van poëzie is geen zeldzaamheid in ons taalgebied. Toch is het dramatisch vorm geven aan poëtisch werk minder voor de hand liggend, en vooral minder dankbaar dan wellicht lijkt. Hermetisme enerzijds, schoolsheid anderzijds worden niet steeds omzeild, een nieuwe, of minstens bijkomende dimensie is allesbehalve een garantie.

Niet zo met deze, laten we met-

een bekennen, schitterende productie onder leiding van Lucas Vandervost, naar een scenario van Paul Pourveur. Maar de hoofdfiguur, dichter/acteur richt zich dan ook verklarend tot het publiek na het eerste van drie min of meer gescheiden gedeeltes in de paauzeloze voorstelling:

Het complexe oeuvre, waarvan dit het eerste deel is, is essentieel dramatisch van aard, zij het verscheiden van vorm – hier proza-fragmenten, in andere delen poëzie of filosofie. ... Ik weet niet of de geestesgesteldheid die eraan ten grondslag ligt, een voorrecht of een ziekte is... Ik weet het niet!

Uit voorgaande twee citaten kunnen een aantal hoofdlijnen van de voorstelling gedistilleerd worden. Er is, duidelijk herkenbaar, het element van de twijfel, gekoppeld aan pijn. Het centrale personage van *Tyrannie der Hulpverlening* is inderdaad een dichter (Warre Borgmans) die voortdurend in conflict ligt met “de” of “zijn” poëzie, constant twijfelt aan de zin of relevantie van het schrijven. Die verscheurdheid laat hem nog nau-

welijks toe te werken: hij spreekt teksten in op een jaren-vijftig opnameapparaat, onderbreekt telkens de opname, spoelt terug, beluistert, stopt de band, herbegint. Het resultaat, woord voor woord vastgelegd in het scenario, is een soort cut-up kaleidoscopische klankevocatie van een karakter.

Deze innerlijke strijd blijft niet beperkt tot het artistieke domein, gaat echter terug tot een essentiële eigenschap van Fernando Pessoa's ingewikkelde persoonlijkheid: een gespletenheid die nog nauwelijks ruimte laat voor een eigen ik. Pessoa was de schizofrenie in persoon, wat zich in z'n werk uitte in de creatie van drie “heteroniemen”, alter ego's van hemzelf, die hij elk onder eigen naam liet publiceren, en die elkaar zelfs polemisch in de haren vlogen. Dit facet vinden we in alle dimensies van de voorstelling, en – uiteraard – van de teksten.

“Niet mijn, niet mijn is mijn gedicht! Wie is 't die wat ik schrijf dicteert? Wie was het die 't mij gaf?”

Vandervost heeft bovendien het vrouwelijke personage uit het scenario opgesplitst in twee rollen.

Een aantal van de teksten van de vrouw-muze (Caroline Vanderlinden) zegt hij zelf in de huid van een soort gewild afstandelijke vriend-regisseur, die de dichter op een wat cynische manier aan de gang wil krijgen. Dat procédé ontnemt de vrouwelijke rol enige diepgang, illustreert anderzijds haar beperking tot – dan nog voor de dichter vaak storende – fysieke aanwezigheid. Want als ze als muze Pessoa al vaak ongeleggen bezoekt, als vrouw is ze helemaal een factor die z'n reeds neurotische persoonlijkheid danig kan verstoren. Hij mythologiseert de ideële liefde, maar de lichamelijke liefde houdt hij als een besmetting ver van zich af. Het vrouwelijke in z'n karakter is hieraan wellicht niet vreemd.

Al deze facetten van een grenzeloos fascinerende kunstenaar worden in deze voorstelling oneindig subtiel, maar ongeëvenaard sterk tot uiting gebracht. In een sfeerpalend vormelijk (Hedy Grünwald en Valentine Kempynck) en muzikaal (celliste Annemie Lauwers) kader leveren Vanderlinden, Vandervost en vooral Warre Borgmans een ongelooflijk rijke, genuanceerde acteursprestatie af.

Tyrannie der Hulpverlening getuigt in al z'n geledingen van een voortdurend bewogen maar ook vakkundig aftasten der mogelijkheden van het theatermaken. Deze voorstelling is, mee door de uiterst knappe vertalingen van Pessoa-kenner August Willemsen, van begin tot eind een zinnelijk genot van eerste orde, waarvan we dankbaar moeten zijn dat artiesten zich in deze jaren van vervlakking zich nog de moeite getroosten zo iets te maken.

Fred Int Panis

Tyrannie der Hulpverlening (De Witte Kraai), Warre Borgmans en Caroline Vanderlinden – Foto Aps

TYRANNIE DER HULPVERLENING

naar Fernando Pessoa; vertaling: August Willemsen; groep: de Witte Kraai; regie: Lukas Vandervost; decor: Hedy Grünwald en Valentine Kempynck; muziek: Annemie Lauwers; spelers: Caroline Vanderlinden, Warre Borgmans en Lukas Vandervost.